УДК 378.091.013: 785.1 https://doi.org/10.31652/3041-1017-2026(7)-21

КОНЦЕПЦІЯ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ ФРАНЦІЇ

Анна Новосадова

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

Надійшла до редакції / Received 3.12.2025 Схвалено до друку / Accepted 19.12.2025

Анотація

У статті розглянуто основні положення системи музичної освіти Франції. Висвітлено ідеї французьких педагогів. Визначено, що професійна підготовка музикантів здійснюється у школах, університетах, консерваторіях Франції. Зазначено, що музична освіта базується на принципах доступності, демократичності, професіоналізму. Наголошено, що процес інтеграції музичної освіти України в освітній простір Європи актуалізує потребу вивчення досвіду музичної освіти Франції. Адже, обмін досвідом сприяє навчанню здобувачів музичної освіти їх професійній підготовці, здобуттю фахових компетенцій. Зазначено, що безперервна музична освіта починається з дошкільного періоду. Наголошено, що даний етап передбачає синтез мистецтв – спів, ритміка, образотворче мистецтво. Визначено, що особлива увага приділяється формуванню вокальних навичок дітей. З'ясовано, що музика є обов'язковою навчальною дисципліною в початковій школі. Визначено, що особливий акцент в даний період зосереджується на сольному та ансамблевому виконавстві, елементарному музикуванні на різних музичних інструментах. З'ясовано, що музична освіта в ліцеї спрямована на подальшу інтеграцію здобувачів в університетське середовище. Як і раніше, основою музичної освіти є вокальне мистецтво. Визначено, що особливе значення займає вивчення теорії музики. Наголошено, що як у минулі століття, так і сьогодні Паризька вища національна консерваторія музики і танцю є осередком професійної музичної освіти. З'ясовано, що серед основних вимог до виконання творів здобувачами освіти – художня вишуканість, багатство нюансування, артикуляція. Визначено, що заклад зберігає діалог між минулим та сучасністю, історичним спадком та інноваціями музичної творчості. Наголошено, що Паризька вища національна консерваторія музики і танцю залишається масштабним організатором конкурсів, фестивалів, майстер-класів, семінарів.

Ключові слова: музична освіта Франції; зарубіжний досвід; професійна підготовка; навчальні музичні дисципліни.

© 2026 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

UDC 378.091.013: 785.1 https://doi.org/10.31652/3041-1017-2026(7)-21

THE CONCEPT OF MUSIC EDUCATION IN FRANCE

Anna Novosadova

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine

Abstract

The article considers the main provisions of the French music education system. The ideas of French teachers are highlighted. It is determined that professional training of musicians is carried out in schools, universities, and conservatories in France. It is noted that musical education is based on the principles of accessibility, democracy, and professionalism. It is emphasized that the process of integrating Ukrainian music education into the educational space of Europe actualizes the need to study the experience of French music education. After all, the exchange of experience contributes to the training of music education applicants, their professional training, and the acquisition of professional competencies. It is noted that continuous musical education begins with the preschool period. It is emphasized that this stage involves the synthesis of arts - singing, rhythm, and fine arts. It is determined that special attention is paid to the formation of children's vocal skills. It is found out that music is a mandatory academic discipline in primary school. It was determined that special emphasis in this period is focused on solo and ensemble performance, elementary music making on various musical instruments. It was found out that musical education in the lyceum is aimed at further integration of applicants into the university environment. As before, the basis of musical education is vocal art. It was determined that the study of music theory is of particular importance. It was emphasized that both in past centuries and today the Paris Higher National Conservatory of Music and Dance is a center of musical education. It was found out that among the main requirements for the performance of works by applicants for education are artistic sophistication, richness of nuance, articulation. It was determined that the institution maintains a dialogue between the past and the present, historical heritage and innovations in musical creativity. It was emphasized that the Paris Higher National Conservatory of Music and Dance remains a large-scale organizer of competitions, festivals, master classes, seminars.

Keywords: music education in France, foreign experience, professional training, music teachers.

Постановка наукової проблеми. Активне реформування системи вищої освіти, що спостерігається в останнє десятиліття, зумовлює потребу у вивченні європейського досвіду підготовки висококваліфікованих фахівців. Особливо важливим вважаємо дослідження та адаптацію європейських вимог до підготовки здобувачів музичної освіти.

Серед систем музичної освіти Європи окремого розгляду заслуговує система музичної освіти Франції. Зауважимо, що музика, як потужний інструмент виховання нації, є основою державної політики країни. На законодавчому рівні закріплено, що фундаментом музичної освіти є принципи доступності, демократичності, професіоналізму. Ще однією важливою складовою концепції музичної освіти Франції є поєднання традицій та новацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню особливостей музичної освіти Франції присвячені роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, В. Черкасовим досліджено процес становлення і розвитку професійної музичної освіти в країнах-членах Європейського Союзу (Черкасов, 2023). Поміж робіт варто відзначити дослідження Н. Овчаренко, в яких здійснено аналіз особливостей музичної освіти Німеччини (Овчаренко, 2017). У працях Р. Добровольської розглянуто стан підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського союзу та США до застосування музичної терапії в професійній діяльності (Добровольська, 2023). Зарубіжним дослідником Р. Террі досліджено особливості музичної освіти Франції (Terry, 1985). Аналіз робіт вітчизняних та зарубіжних науковців доводить

© 2026 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

зробити висновок про те, що сьогодні активізувався процес вивчення особливостей музичної освіти країн Європи. Разом з тим, констатуємо, що процес інтеграції музичної освіти України в освітній простір Європейського Союзу актуалізує потребу вивчення досвіду музичної освіти зарубіжжя, зокрема Франції, яка володіє давніми традиціями у цій сфері.

Мета статті визначити основні особливості концепції музичної освіти Франції.

Виклад основного матеріалу. Процеси євроінтеграції, що спостерігаються у різних галузях, актуалізували реформування мистецької сфери. Дане реформування стосується спрямування на дослідження та обґрунтування компетенцій, професійної мобільності, інформаційно-комунікаційної культури фахівців. Європейська Асоціація Консерваторій, Європейська Ліга Інститутів Мистецтв плідно працюють з різними європейськими проектами. Обмін досвідом, що можливий завдяки тісній співпраці фахівців вітчизняного та європейського освітнього простору сприяє навчанню здобувачів музичної освіти, їх професійній підготовці. У контексті цього важливим є звернення до традицій педагогічних шкіл різних країн.

Як відомо, основою музичної освіти Франції є школи та консерваторії. Їх діяльність регламентується державною політикою «Освітня програма Projet Educatif de Territoire сприяє спільним проектам між школами та консерваторіями. Ця співпраця стосується обміну педагогічним досвідом (Ranson, 2018). З початку 2000-х років консерваторії перебувають у центрі уваги Міністерства культури. Однак, відзначимо плідну співпрацю між Міністерством освіти та Міністерством культури Франції. Зокрема, кожне з них відповідає за загальну та спеціалізовану музичну освіту. Відповідно до цього учнів поділяють на здобувачів загальної освіти та спеціалізованої. Серед основних особливостей музичної освіти Франції В. Черкасов виділяє «перевагу державних навчальних закладів над приватними і безкоштовність навчання. Правила вступу до закладів вищої освіти Франції, вартість навчання та дипломи є однаковими для французів та іноземців (Черкасов, 2025, с. 327). За визначенням дослідника «останні становлять приблизно 12% студентів, які одержують вищу освіту у Франції. У країні налічується 80 державних університетів» (там само).

Відомо, що музична освіта розпочинається з дитячого садка. У Франції законодавчо затверджено пріоритет розвитку дошкільної освіти. Її основною метою визначено самовираження дитини через творчість – спів, рухи, малювання. У дитячих садках діти займаються музикою декілька разів на тиждень. Педагоги, що працюють у сфері дошкільної освіти визначають спів основою музичної підготовки. На їхню думку, він сприяє соціалізації дитини, позитивно впливає на її настрій та поведінку. В процесі занять викладачі з особливою увагою слідкують за інтонацією дітей, диханням, артикуляцією. Що стосується вокального репертуару, він надзвичайно різноманітний – це народні, естрадні пісні різних країн світу. Діти співають їх під акомпанемент різних музичних інструментів. Також можливий спів без акомпанементу. Відзначимо, що окрім розвитку вокальних навичок дітей, викладачі приділяють велику увагу опануванню ними початкових тем теорії музики, зокрема системи нотації.

Зазначимо, що обов'язкова музична освіта продовжується в початковій школі. Однак, чітких вимог до методичного наповнення занять немає. Серед рекомендацій, наданих Міністерством культури – виконання учнями одноголосних та двоголосних пісень, сольний спів, імпровізація, гра простої мелодії на музичному інструменті. Викладачі приділяють велику увагу добору виконавського репертуару та постійно вдосконалюють його. Як і у дошкільний період, так і в початковій школі, діти вивчають нотну грамоту. Наприклад, на кожному уроці присутня така форма роботи як слуховий аналіз. Зокрема, учні визначають рух мелодії, темп, регістр, тембр музичного інструменту. Окрім цього здійснюють найпростіший цілісний аналіз, зокрема, аналізують французьку музику різних стилів, розміщують її в історичному порядку.

Подальшою ланкою музичної освіти Франції є середня школа. Основна увага в ній приділяється визначенню та розвитку індивідуальних здібностей учнів. Період навчання в середній школі є основою подальшого вибору діяльності дитини, її майбутньої професії. Педагоги вважають музику засобом розвитку особистості, інструментом залучення її до творчості. Тож її вивчення є обов'язковим впродовж однієї години на тиждень. Як і раніше продовжується розвиток вокальних здібностей учнів. На вимогу викладачів учні за рік вивчають близько восьми

© 2026 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

пісень. Зауважимо, що обсяг роботи над інструментальними творами є меншим. Більше уваги в середній школі приділяється вивченню теорії музики, слуханню та аналізу музичних творів. Детально викладачі знайомлять учнів з біографією композитора, стилем та жанрами його творчості, особливостями форми та засобами музичної виразності.

Учні старше 15 років розпочинають навчання в ліцеї, яке триває близько трьох років. Перед закінченням ліцею учні мають пройти рубіжний контроль, скласти іспит. У ліцеї навчальна дисципліна «Музичне мистецтво» є факультативною. Згідно рекомендацій Міністерства освіти Франції вивчення музичного мистецтва в ліцеї сприяє духовному збагаченню учнів, розвитку їх творчого потенціалу, комунікативних здібностей та подальшій інтеграції до університетських спільнот. У ліцеї ще більше уваги приділяється вивченню учнями теорії музики, зокрема ладів, інтервалів та акордів, особливостей відхилень та модуляцій, своєрідностей сучасної нотації. «Одним з найбільш важливих і складних завдань музичної педагогіки є виховання чуття ритму. Ритм є одним із головних елементів музики, що обумовлює ту або іншу закономірність в організації звуків у часі» (Мозгальова, 2015, с. 101). Тож французькі педагоги-музиканти приділяють велику увагу ритму. Кожного заняття вони працюють над розвитком ритмічних умінь учнів, розглядають різні ритмічні групи та виконують практичні завдання. Особливо детально на уроках викладачі розглядають окремі історичні періоди та особливості їх музичної мови, аналізують художній зміст твору, жанр, стиль, форму, оркестрування, авторські ремарки композитора. Багато уваги приділяється новим відкриттям у музичному мистецтві, особливостям сучасних тенденцій.

Така ґрунтовна музична підготовка орієнтована на успішне складання учнями ліцею випускного іспиту та відповідно визначає рівень складності завдань. Зокрема, обов'язковим є виконання наступних завдань: виконання твору, читання нот з листа, музичний диктант, усна співбесіда з історії музики, аналіз партитури, форми музичного твору. Додатковими завданнями можуть бути написання мелодії, запис почутого ритмічного малюнку, визначення акордів на слух, ідентифікація інструментів на слух.

«Французька університетська освіта ділиться на три цикли, по закінченню кожного з яких студент одержує відповідний диплом. Перший цикл розраховано на два роки та завершується іспитом на одержання диплому про загальну (DEUG) або науково-технічну (DEUST) університетську освіту. Другий цикл також складається із двох-трьох років навчання. Протягом третього циклу поглиблено вивчається обрана спеціальність. Це супроводжується самостійною науковою працею, тему якої претенденти зобов'язані сформулювати до вступу на програму. При успішному закінченні цього етапу видається диплом про спеціальну вищу освіту (DESS) або поглиблену освіту (DEA)» (Навчальний план з інструментальних дисциплін для студентів Національної консерваторії музики і танцю в Ліоні 2018–2019 навчальний рік, с. 83).

Паризька вища національна консерваторія музики і танцю, заснована у 1795 році, протягом багатьох століть залишається одним із найвідоміших закладів вищої освіти. З перших років свого існування вона стала одним із найвпливовіших закладів у Європі. Сьогодні Паризька вища національна консерваторія музики і танцю є центром збереження традицій та впровадження новацій у сфері музичної освіти. Як і раніше, так і сьогодні заклад є організатором багатьох фестивалів та конкурсів, майстер-класів, семінарів. Збереження культурної ідентичності вбачається у репертуарі, виконавській традиції, що передбачає художню виразність, увагу до деталізації, нюансування, чіткість артикуляції. «Кожна нота повинна виділятися, як перлина в намисті» (Тімбрелл, 1999, 38). Важливою є артикуляція. Також увага приділяється педалізації. Вона є важливою для відтворення імпресіоністичного ландшафту, гармонічних кольорів. Основоположниками виконавських та педагогічних традицій були випускники консерваторії – Г. Форе, К. Дебюссі. «Одним із найважливіших питань підготовки музикантів є набуття виконавської майстерності високого рівня» (Сєлєзньов, Кашвак, Новосадюк, 2024, с. 202). Без розвиненої техніки неможливо втілювати художній задум композитора. Тож викладачі консерваторії як і раніше продовжують роботу сьогодні над поєднанням технічної довершеності та художньої глибини у виконанні музичних творів. Здобувачі освіти грають твори французьких композиторів, таких як К. Дебюссі, М. Равель, Ж. Ф. Рамо, Г. Форе та ін.. Виконавці

© 2026 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

звертають увагу на експресивне гармонічне колорування, тональне різнобарв'я, фразування. Випускники Паризької консерваторії зберігають традиції у своїх виступах у залах різних країн.

У XX столітті яскраво простежується вплив авангардних течій на навчальну та виконавську діяльність Паризької консерваторії. «Композиторська поетика сучасності представлена широкою жанрово-стильовою палітрою, і пов'язана з авторськими втіленнями у музичному мистецтві. Така ситуація потребує чіткого розуміння жанрово-стильових особливостей, маркерів композиторського доробку, авторської мови як XXI ст., так і досягнень минулих епох» (Новосадова, 2024, с. 3). На початку XX століття у Паризькій консерваторії відбулась справжня професійна революція. О. Мессіан, П. Булез та ін. адаптували традиційні мистецькі норми, поглибили професійний світогляд здобувачів освіти. Студенти-вокалісти розширили виконавський репертуар, зокрема додали до вивчення музику XVI-XVII століття. Також було доповнено оркестровий репертуар. Що стосується оркестрового диригування, контрапункту – було збільшено кількість навчальних годин. Вивчення історії музики було обов'язковим для всіх (Черкасов, 2025). «У 80-х роках XX століття освітній процес в консерваторії продовжував диверсифікуватися. Було відкрито навчання студентів за такими спеціальностями: старовинна музика, звукорежисура, хореографія, джаз та імпровізація, музична педагогіка. Це сприяло оновленню навчальних планів, до яких увійшли дисципліни: нові технології навчання, режисура григоріанського хору, поліфонія епохи Відродження, композитори XX століття, імпровізація, музична культура світу, етномузикологія» (Черкасов, 2025, с. 380-381). Сьогодні ми можемо спостерігати поєднання давніх мистецьких традицій та продовження інтеграції новацій у педагогічну практику.

Висновки. Отже, огляд системи музичної освіти Франції дозволив визначити її основні особливості – доступність, демократичність, акцент на збереженні національної ідентичності, художньої вишуканості та технічної виконавської майстерності. Музична підготовка майбутніх фахівців здійснюється починаючи від дошкільної освіти до вищої освіти. Підсумуємо, що система музичної освіти є комплексним та структурованим явищем. Міністерство культури Франції забезпечує збереження та розвиток традицій закладів різних рівнів освіти. Упорядкованість системи музичної освіти забезпечує роботу викладачів музичного мистецтва над підготовкою висококваліфікованих виконавців, педагогів, що володітимуть високою професійною майстерністю та продовжуватимуть історію музичної освіти Франції.

© 2026 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Список використаних джерел

Добровольська, Р.О. (2023). Стан підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії в професійній діяльності. Мистецтво в культурі сучасності: теорія та практика навчання. 1. 52–60. https://doi.org/10.31652/3041-1009-2023(1)-07

Мозгальова, Н. Г. (2015). Музичні здібності, їх сутність і розвиток у процесі інструментально-виконавської підготовки вчителів музики. Педагогіка вищої та середньої школи. 44, 98–104.

Навчальний план з інструментальних дисциплін для студентів Національної консерваторії музики і танцю в Ліоні 2018–2019 навчальний рік. Відновлено з https://www.cnsmd-lyon.fr/wpcontent/uploads/2020/07/Fiche-cursus-disciplines-instrumentales4.pdf (дата звернення 02.01.2026).

Новосадова, А. А. (2024). Жанрово-стильова парадигма як музикознавчо-педагогічна проблема. Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. 31, 3–8. doi.org/10.31392/UDU-nc.series14.2024.31.01

Овчаренко, Н. А. (2017). Сучасна музична освіта федеративної республіки Німеччини. Педагогічний процес: теорія і практика (серія: педагогіка). 2 (57), 36–42.

Селезньов, С. М., Климак, Ю. Г., Новосадов, Я. Г. (2024). Виконавсько-інструментальна майстерність майбутніх учителів музичного мистецтва: теоретичний аспект. Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. 31, 101–106. doi.org/10.31392/UDU-nc.series14.2024.31.14

Черкасов, В. Ф. (2025). Музична освіта в країнах-членах Європейського Союзу. Бо Базен (Німеччина). AV Akademikerverlag, 500 с.

Rancon, S. (2018). The participation procedures in the construction of a local participation project. Public action instruments and educational discourses. Les Sciences de l'éducation Pour l'Ère nouvelle. 51(1), 37–61.

Terry, R. (1985). Music Education in France. British Journal of Music Education. 2 (03), 227–231.

Timbrell, C. (1999). French Pianism: A Historical Perspective (2nd ed.). Portland, Or.: Amadeus Press, 372 p.

References

Dobrovolska, R. O. (2023). The state of training of art specialists at universities in the European Union and the USA for the application of music therapy in professional activities. Mystetstvo v kulturi suchasnosti: teoriia ta praktyka navchannia. 1. 52–60. https://doi.org/10.31652/3041-1009-2023(1)-07 [in Ukrainian].

Mozghalova, N. H. (2015). Musical abilities, their essence and development in the process of instrumental and performing training of music teachers. Pedahohika vyshchoi ta serednoi shkoly. 44, 98–104. [in Ukrainian].

Curriculum for instrumental disciplines for students of the National Conservatory of Music and Dance in Lyon 2018–2019 academic year. Retrieved from. https://www.cnsmd-lyon.fr/wpcontent/uploads/2020/07/Fiche-cursus-disciplines-instrumentales4.pdf (accessed 02.01.2026). [in Ukrainian].

Novosadova, A. A. (2024). Genre-style paradigm as a musicological and pedagogical problem. Naukovyi chasopys NPU im. M.P.Drahomanova. Seriia. 14. Theory and Methods of Art Education, 3–8. doi.org/10.31392/UDU-nc.series14.2024.31.01 [in Ukrainian].

Ovcharenko, N. A. (2017). Modern music education in the Federal Republic of Germany. Pedagogical process: theory and practice (series: pedagogy). 2 (57), 36–42. [in Ukrainian].

© 2026 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Seleznov, S. M., Kshyvak, Yu. I., Novosadov, Ya. H. (2024). Performing and instrumental skills of future teachers of musical art: theoretical aspect. Naukovyi chasopys NPU im. M.P.Drahomanova. Seriia 14. Teoriia i metodyka mystetskoi osvity, 31, 101–106. doi.org/10.31392/UDU-nc.series14.2024.31.14 [in Ukrainian].

Cherkasov, V. F. (2025). Music Education in the Member States of the European Union. Bean Bazin, Germany. AV Akademikerverlag]., 500 p. [in Ukrainian].

Rancon, S. (2018). The participation procedures in the construction of a local participation project. Public action instruments and educational discourses. Les Sciences de l'éducation Pour l'Ère nouvelle, 51(1), 37–61. [in English].

Terry, R. (1985). Music Education in France. British Journal of Music Education, 2 (03), 227–231. [in English].

Timbrell, C. (1999). French Pianism: A Historical Perspective (2nd ed.). Portland, Or.: Amadeus Press. 372 p. [in English]

Про автора

Анна Новосадова, доктор філософії (PhD), викладач кафедри музичного та перформативного мистецтва, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, м. Вінниця, Україна, E-mail: novosanna97@gmail.com

About the Author

Anna Novosadova, doctor of philosophy PhD, lecturer at the Department of Music and Performing Arts, Vinnytsia State Pedagogical University named after M. Kotsiubynsky, Vinnytsia, Ukraine, E-mail: novosanna97@gmail.com

© 2026 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)